

Jonas Jonasson “Kirjaoskamatu, kes päästis Rootsi kuninga”
Varrak, 2014

Viiekümne kolme aastane rootsi kirjanik Jonas Jonasson, kes tantsib muretult tuumapommi ümber

“Kui loen raamatut, mis mulle tõeliselt muljet avaldab, pean end enne inimestega suhtlema asumist tõsiselt kätte võtma, muidu võidakse mind imelikuks pidada.”

- “Anne Franki päevik”, 1947

Rootsi päritolu kirjanik Jonas Jonassonilt on eesti keelde tõlgitud järjestikku kaks raamatut: debüütromaan “Saja-aastane, kes hüppas aknast välja ja kadus” (Varrak, 2014) ning “Kirjaoskamatu, kes päästis Rootsi kuninga” (Varrak, 2014). Mõlemad teosed on väga sarnases stiilis, kuid see pole see kübetki häiriv ega muutu väsitavaks. Küllap sellepärast, et taolise positiivse suhtumisega raamatud mõjuvad värskest ja uudsetl tänapäeva küllaltki tumedamaigulises kirjanduses. Mõlema teose süžee ja tegevustiku kulg on ühtviisi jabur ja geniaalne ning niisama osavalt faktidega muretult ringi käies on autor mõlemasse loosse nagu muuseas pikkinud terve 20. sajandi poliitilise ajaloo ning teinud seda mahlaselt, elavalt ja usutavalt.

“Kirjaoskamatu, kes päästis Rootsi kuninga” kirjeldab lõuna-aafriklasest tumedanahalise tüdruku Nombeko Mayaki elu justkui tiheda ja tempoka teekonnana; paralleele võib tuua filmiga “Väike Miss Päikesepaiste” (2006), ainult et segane rännak koos õgara perega/kaaskonnaga ei kulge mitte tuhat kakssada kaheksakümmend seitse kilomeetrit piki USA osariike, vaid elu jooksul lapsepõlvest keskeani. Autori fantaasia on piiritu ning ta on selle geraldurrellikult tuhandetesse detailidesse valanud.

Pole niisama lihtne romaani žanriiselt liigitada - kindlasti on olemas seiklusromaanide tunnused: see on kirjutanud kaasahaaravalt, hoogsalt ja lustakalt ning tähelepandamatult möödub leht lehe haaval, saateks naeruturtsakud ning pole-võimalik-peavangutused. Või ehk on tegu ajaloolise romaaniga: mitmed raamatukangelased on ajaloolised suurkujud ning ka tegevustikust olulise osa moodustavad satiiri ja (musta) huumoriga kirjeldatud, maailma kulgu muutvad poliitilised sündmused. Selles osas meenutab raamat pisut filmi “Forrest Gump” (1994).

Lugu ise näib arenevat igati loogilist rada pidi. Tegelaste pragmaatiline meel, rahulikkus ja leppimine kõige absurdsemate juhtumistega, mida elu neile teele veeretab, on nakkav ning olles natuke juba kohanenud peategelase ellusuhtumisega, muutub piir fantaasia ja tõelisuse vahel häguseks. Nii ei tundu enam sugugi kummaline, kui näiteks üks tegelastest salaagendi eest põgenedes helikopterist alla hüppab ning maandub, arvestanud juba oma kangelassurmaga, juhuslikult ja endalegi ootamatult täpselt padjahunniku otsa oma pruudi kõrvale. Tüüp nimelt töötas patjade laialivedajana ning kujutatud hoone oli nende ladu ja ühtlasi ajutine kodu. Samuti ei pane imestama, et kellelgi võiks olla hammastest suhu jäänud tühimikesse peidetud teemandid. Või et kellelgi on heinaküünis varjul ei vähem ega rohkem kui lõhkemisvalmis aatompommi, viskisõltlasest inseneri apsakas.

Tegelasi on kirjeldatud võrdlemisi napilt ning tavaliselt on küllaltki lühike, kuid iseloomulik kokkuvõtte mõnest nende eluseigast see, mis pildi loob. Mulle oli meeltemööda, et kõiki, ka täiesti arulagedalt käituvaid, kohati kohtlaseid tüüpe on kujutatud sõbralikult.

Tahan rõhutada, et ehkki lugu on kohutavalt naljakas ja kirjutatud väga positiivsel toonil, ei mõju see kuidagi imalalt; naljad ei ole vägisi pastakast välja imetud ning tegu pole jalaga-tagumikku-tüüpi huumoriga. Tasakaaluks on saatusel alati varuks ka pihutäis mõrusid pille, nii et kuni viimsete lehekülgedeni püsib ärevus, kas peategelastel, kes juba armsaks saanud, läheb ikka hästi ning kas teos lõppeb õnnelikult või vähem õnnelikult. Jutt on usutav ning lugeja elab katkematult tegelaskonnale kaasa.

Jagades kodu teismelise venna, 8-aastaste vapralt totrate kaksikute, kahe valjuhäälese kassi ja pooldepressiivse koeraga, tekib paratamatult tahtmine anda ka ise välja raamat, mis kirjeldaks meie pere igapäevatoimetuste kirjut virvarri ning selle absurduse ilu ja mõnu. Niisuguse "loodusliku segaduse" võimalikkuse kirjeldamiseks on keerukas sõnu leida, kuid kirjanik Jonas Jonasson on oma romaanis taolise absurduse mõtestamisega ääretult köitvalt hakkama saanud.

Autor on lükinud üksteise järele juhtumised, mis peaksid moodustama maailma kõige ebatõenäolisema (ehk nagu Nombeko ise välja arvutas "üks neljakümne viie miljardi seitsmesaja kuuekümmne kuue miljoni kaheksa kaheteistkümmne tuhande kaheksasaja kümne vastu") sündmuste rea: kõik langeb kokku nii, et ühel hetkel istub Nombeko koos Rootsi kuninga ja peaministri Frederik Reinfeldtiga kartulikasvatajast keisrinna Gertrudi maamajas köögilaua taga ning mugib kodust pajarooga. Kogu lugu mõjub väga tõepäraselt ja paneb mõtlema: selline ju tegelikult ongi reaalsus, kui seda otsast peale üksipulgi jutustama hakata. Oleks meil kõigil nii palju pealehakkamist, kui on Nombekol, ja arukust võtta elu sellisena, nagu saatus (kirjanikuna) meile ette määrab.

Teos süstis minusse kui klassikaliselt kümna eestlaselise harjumatu elujaatavust, teadmistejanu ja pealehakkamist; pärast mida võis mu hoogne käitumine nii mõnelegi sõbrale-tuttavale võõras tunduda. Raamatu(tegelaste) iseloom nakkab ning kuna see on kirjutatud kergelt ja positiivselt, siis on lihtsalt piinlik pahas tujus olla ja tusatseda. Tõhus ravim spliini vastu, soovitan!